

Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm

Dr. Füsün SOYKAN

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

ÖZ

Günümüzde kıyıl deniz turizmi yanında ya da ona alternatif olarak çok çeşitli turizm türleri, birbirinden çok farklı mekanlarda uygulanmaktadır. Bu türlerden biri de kırsal turizmdir. Kırsal turizm, doğal çevrede uygulanmakla birlikte kırsal kültürü içine alan, onunla bütünleşen bir özellik taşır. Bu makalenin hazırlanış amacı, turizm coğrafyasının inceleme konularından biri olan "turizmin doğal mekanı kullanımı, ilişkiler ve etkileşimler" den yola çıkarak, kırsal turizmi, bu yaklaşımla ele almaktır. Öte yandan bu turizm türünün, sürdürülebilir turizm ve turizmin çeşitlendirilmesi kapsamında önemli bir role sahip olması, ilkelimizde henüz uygulanmayan ya da eksik ve yanlış uygulanan kırsal turizmi tanıtmamız ve tanıtmamız gereğini gündeme getirmiştir. Kırsal turizmin bir yerde başlayabilmesi için öncelikle o yerin doğal ve kültürel çekicilikler açısından zenginliği önem taşır. Kırsal turizm, turizmin eşitsiz coğrafî dağılışının azaltılmasında, turizmin on iki aya yayılmasında, kırsal gelirin artırılmasında diğer bir ifadeyle kırsal kalkınmada ve kültürel mirasın korunmasında rol oynamakta, ancak, bu olumlu yönleri (etkileri) yanında, doğal ortamların tahribi, tarımsal yapıda bozulmalar ve kültürel kirlenme ortaya çıkabilmektedir. O nedenle, kırsal turizmde planlama ve koordinasyon bütününde yer seçimine çok dikkat edilmeli, konaklama ve altyapıya belirli standartlar getirilmeli, etkinlikler ve hizmetlerde kaliteden ödün verilmemeli, ayrıca turizm personeli ve yerel halk eğitimi den geçirilmelidir.

Anahtar sözcükler: Turizm pazarlaması, turizmin çeşitlendirilmesi, kırsal turizm

GİRİŞ

Turizm için günümüzde "dünyanın en büyük endüstrisi, en büyük ekonomik etkinliğidir" denilmektedir. Öte yandan turizmin uluslararası boyutu göz önüne alındığında, "en büyük nüfus hareketi (göç)" olduğuna da şüphe yoktur. Bütün bu niteliklerine, "alan tüketiminden sorumlu bir numaralı ajan" gerçeği de eklenirse, turizmin tanımında yer aldığı üzere "bir ilişkiler ve olaylar bütünü" ifadesi, öz biçimde turizmi anlatmış olur. Böyle dev bir endüstriyi yönetmek oldukça zordur. Turizmde politika, planlama, koordinasyon ve eğitim, turizmin sağlıklı gelişiminde en önemli belirleyicilerdir. Ayrıca, turizmde tanıtım ve pazarlamanın da önemi yadsınamaz.

Turizm, insana hizmet eden, aynı zamanda da insan emeğini en fazla kullanan bir ekonomik sektördür. O nedenle şimdiye kadar hep turizmin ekonomik etkileri, ön planda gözetilmiştir. Halbuki, turizmin doğduğu, geliştiği bir mekan (doğal veya kültürel çevre) bulunmakta, bunun üzerinden turiste hizmet verilmekte, buradan gelir elde edilmekte ve turizmin geleceği de bu mekanın doğru kullanımına bağlı kalmaktadır.

Turizmin kullandığı alanlar, çok çeşitlilik gösterir. Kentlerden kırlara, kıyılardan yaylalara ve oradan karlı dağlara, arkeolojik siteden köylere, göllerden nehirlerle, kaplıcalara, mağaralara, ormanlara, çöllere, kutsal yerlere, adalara kadar bu çeşitlilik sürüp gider. Buralarda yer alan doğal-kültürel kaynaklar eksantrik ve otantik olduğu sürece, insanları kendine çeker. İşte mekanların ve kültürlerin birbirinden farklılığı, turizm türlerini de o denli çok yapar.

Turizmin ağırlıklı olarak rekreasyona dayalı oluşu, rekreasyona en fazla olanak veren doğal mekanların sıkça kullanımını ve doğaya dayalı turizm türlerinin gelişimini beraberinde getirmiştir. İnsanların talebinden kaynağını alan bu yönelmeye, ülkelerin turizmden daha fazla kazanç sağlayabilme istekleri de eklenince, ekosistem dengesi hassas yerler bile turizme kolayca açılmaktadır. Ancak, aşırı, yanlış, kontrolsüz ve plansız kullanım, "turizmin olumsuz çevresel etkileri"nin gündeme gelmesine yol açmakta, o nedenle günümüzde, çevreye uyumlu ve onu koruyan turizm türleri teşvik görmektedir.

Kırsal coğrafi ortamlar; doğal ve kültürel yapılarıyla, özellikle kent insanının giderek artan rekreasyon gereksinimine geçmişten günümüze cevap vermeye çalışmaktadır. Kent insanları, kırsal alanlara çoğunlukla; rekreasyonel amaçlı günübirlik veya akraba-tanıdık ziyaretleri için giderken, özellikle kırsal yaşam biçiminin çekiciliği, stres ve baskı yaratacak sınırlamaların ve zorunlulukların olmayışı, buna karşın kişilerin kendilerini özgür hissetmesini sağlayacak olanakların varlığı, günümüzde gerek hafta sonları, gerekse mevsimlik (yıllık) tatillerde bu ortamlara yoğun ziyaretleri beraberinde getirmiş, böylece “Kırsal Turizm” denilen bir turizm türü doğmuştur.

Bu çalışmada öncelikle kırsal turizmin tanımından hareket edilerek, kırsal turizme neden gerek duyuluyor ? sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu temel üzerine, herhangi bir yerde kırsal turizmin oluşabilmesi için gerekli koşullar, kırsal turizmin hedefleri, kırsal turizmde planlama ve koordinasyon, kırsal turizmde konaklamaların karakteristikleri, kırsal turizmde başlıca etkinlikler, kırsal turizmin etkileri, kırsal turizmin geliştirilmesi için alınacak önlemler gibi konular işlenmiştir.

KIRSAL TURİZM NEDİR ?

Kırsal alanlarda geleneksel ekonomik işlevler, tarım ve hayvancılık olup, turizm bunlara sonradan eklenmiştir. Kırsal turizm için çok kısa tanımla “kırsal alanlarda gerçekleştirilen turizm türüdür” demek mümkündür. Turizm için “kırsal” ın taşıdığı anlam; deniz turizmi merkezleri dışında kalan, kentsel yerleşimlerden uzakta, kırlara özgü doğal ve kültürel yapının korunduğu, tenha, yapaylıkla tanışmamış (otantik) alandır. Kırsal turizmde, konaklama süresinden çok, gidilen yerin uzaklığı önemlidir. Hatta uzaklığı 75 km den az olan yerlere yapılan ziyaretler, pek kırsal turizm sayılmamaktadır (Greffé 1994).

Kırsal alanlar, turizm türleri içinde yalnızca kırsal turizmin gelişmesine uygun alanlar değil, aynı zamanda bu ortamı paylaşan birçok turizm türünün de “mekanı” sayılırlar. Sözelimi, kamp - karavan turizmi, eko turizm, yeşil turizm, mağara turizmi, akarsu turizmi, yayla turizmi, dağ turizmi, kış sporları turizmi, av turizmi vb. gibi doğrudan doğaya dayalı olarak yapılan turizm türleri veya turistik aktiviteler, kırsal mekanları kırsal turizm kadar, belki daha fazla kullanmaktadırlar. Bu durumda, aynı ortamı paylaşan birçok turizm türü arasında kırsal turizmin ayırdedici yönü nedir ? sorusuna en kısa yanıt, kırsal tu-

rizme başka bir ad vermekle karşılanabilir : Köy Turizmi”. Bu turizm türünü tercih edenlerin profilinden yola çıkarak, kırsal turizm için aynı zamanda ; “Aile ve yetişkin turizmi” ya da “Geri dönüş turizmi” yakıştırmaları yapılmakta, öte yandan, “Geleneklere adanmış tatil turizmi” veya “Keşif turizmi” gibi benzetmelere de gidilmektedir (CAVACO 1995). Gerçekten de bütün bu ifadelerin hepsinin, kırsal turizmi tanımlamaya yardımcı olduğu söylenebilir.

Günümüzde kırsal turizmle iç içe girmiş iki turizm türü daha bulunmaktadır : Çiftlik Turizmi ve Tarımsal Turizm. Hatta her ikisi de kırsallığı çağrıştırdığından, kırsal turizm yerine de kullanılmaktadır. Kırsal alanlarda konaklama ve etkinlikler köy yerine çiftliklerde yapılırsa bu turizm türüne çiftlik turizmi, herhangi bir kırsal yerleşimde ekonomik etkinlik tarım ise ve turistik uygulamalarda ağırlıklı olarak tarıma dayalı programlar yer alıyorsa, bu turizm türünün adı da tarımsal turizm (tarım turizmi) olmuştur. Tarımsal turizm, bir etkinlik olarak sürerken, aynı zamanda doğal çevrenin, geleneksel kırsal coğrafi görünümün (sosyal ve ekonomik) korunmasına yardım etmekte, çevre-tarım-turizm arasındaki bağı sağlamaktadır. Bunun ötesinde kıyılara olan yoğun talebin yönünü kırlara döndürerek, kıyıları turist baskısından kurtarmış olmaktadır (WILLIAMS-SHAW 1996). Sonuçta, kırsal turizm / köy turizmi / tarımsal turizm / çiftlik turizmi aynı amaca hizmet eden turizm türleridir ve aralarında önemli bir fark yoktur.

Kırsal turizmde; kırsal kültürle bütünleşerek, onların kültürel yapılarını tanıyarak bir tatil geçirildiği için, “Kültür Turizmi” adı verildiği de olmaktadır. Ancak, burada kırsallığın vurgulanmasında yarar vardır, zira turizmin mekanı kırsal alanlardaki doğal ve kültürel ortamlardır. Belki “Kırsal Kültür Turizmi” denilebilir, ancak bu sefer, yalnızca kırsal kültürlerle bütünleşen turizm anlaşılır ki, bu da gerçek kırsal turizm anlayışına ters düşer.

Bütün bu yaklaşımlardan sonra, turizmin genel tanımından hareketle, kırsal turizm için şu tanımlama denemesine girilebilir; Kırsal turizm : Kişilerin doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürlerle bir arada olmak amacıyla bir kırsal yerleşmeye gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmalarıyla gerçekleşen bir turizm türüdür.

NEDEN KIRSAL TURİZM ?

Deniz turizmine alternatif turizm türlerinden biri olarak gösterilen kırsal turizm, bazı nedenlere

bağlı olarak ortaya çıkmış ve bugünkü yerine ulaşmıştır.

İnsanları kırsal turizme iten nedenler (ekonomik, toplumsal, kişisel) olduğu gibi, kırların da sahip olduğu bazı kaynaklar, insanları buraya çekmektedir. Bu iki etken, aslında birbirini tamamlamakta, ancak kişilere göre biri diğerinden ağır basabilmektedir.

Kırsal turizmin ortaya çıkışında önemli rolü olan, insanları kırsal turizme yönelten nedenler şu şekilde sıralanabilir :

- Günümüzde tatilden beklentilerin değişmesi, yeni tatil anlayışlarının ortaya çıkması ve bunların toplumlara mal olması,
- Kentsel yaşamın giderek daha stresli, baskıcı ve sınırlayıcı, kurullarla dolu olması,
- Deniz kıyıların aşırı kullanımı nedeniyle kirlenmesi, betonlaşması ve kentlerden farkının kalmaması (doğallığını yitirmesi), kıyılarda kalabalık ve gürültünün dinlenmeye olanak vermemesi, denize girme sezonunun bazı yerlerde 2-3 ayla sınırlanması, yüksek talep nedeniyle her türlü fiyatların çok abartılı olması ve çok harcamanın gerekmesi,
- Kentsel nüfusu % 80-90'lara varan ülkelerde, kentlerden kırlara dönme eğiliminin artması,
- Gelişmiş ülkelerde hem kentsel nüfus yüzdesinin fazlalılığı, hem de orta ve yaşlı nüfusun çoğunluğu teşkil etmesi, turizme hazır bir kitle yarattığı gibi, bu insanların büyük kısmının havası temiz, kalabalık olmayan ortamları yeğlemesi, ayrıca bazı hastalıkların tedavisinde ve nekahat döneminde kentlerden uzaklaşma gerekliliği nedeniyle, kırların tercih edilmesi,
- Kentlerde yaşayan insanların bir kısmının kır kökenli oluşu nedeniyle, düzenli ve sürekli olarak aynı yerlere ziyaretlerin yapılması,
- Tatillerinde turizme katılmayı isteyen az ve orta gelirli kesimin ; başta yer ve konaklama tesisi seçimiyle ilgili harcamalarında ekonomikliği ön planda tutmak zorunda olmaları nedeniyle , kırsal turizmin onlara hitab etmesi,
- Yoğun iş yaşamıyla kentlerde bunalan kent insanının, yalın ve sıcak ilişkiler kurma, dostlar edinme isteği ve ihtiyacı...

İşte bu gibi nedenlerle kırlarda tatil geçirmeye karar veren insanlar, aynı zamanda diğer turizm türlerinde bulamadıkları olanakları ve fırsatları da kırsal alanlarda yakalamalarından ötürü "doyum verici tatil"i kırsal turizmde yaşamaktadırlar.

Kırları, turizmde cazip kılan yönleri (çekicilikleri / üstünlükleri) nelerdir ? sorusuna şu yanıtlar verilebilir :

- Kırların kirlenmemiş, bozulmamış ve kimliğini kaybetmemiş bir ortam sunmaları. Bu "otantik" olma özelliği, birbirlerinden çok farklı, özgün yapıdaki kırsal alanları ve yerleşmeleri turizmde son derece çekici kılmaktadır.
- Dinlenme, sağlıklarını koruma veya sağlıklarına kavuşma amacıyla seyahata çıkanlar için, kırsal ortamların en iyi olanakları (başta iklim) sunması,
- Kırlarda hava ve su yanında, her türlü besin maddelerinin de saf, katkısız elde edilişi ve yöresel özellikler taşıması,
- Kırsal alanların, doğayla bütünleşen, çok çeşitli etkinliklerin yapılmasına uygunluk göstermesi. Sözelimi ; ata binme, uzun yürüyüşler, balık tutma, avlanma, bisiklete binme, meyve-sebze toplama gibi.
- Kırsal alanların insanlara nostalji duygularını yaşatması, eski günlerin yeniden hatırlanmasına olanak vermesi.

Buraya kadar neden kırsal turizm ? sorusuna yanıt ararken, birincisi turist, ikincisi kırsal alanlar yönünden yaklaşmıştır. *Halbuki üçüncü olarak ; kırsal turizm, bir planlama içerisinde, birtakım yararları göz önüne alınarak da uygulamaya konmaktadır. O halde, "turist istiyor ya da kır çekiyor" un ötesinde, kırsal turizmin doğuşunda (geliştirilmesinde) şu nedenler de önemli role sahiptir :*

- Kırsal turizmin, yerli halk için gelir veya ek gelir sağlaması,
- Kırsal turizmin iç göçü önlemesi,
- Kırsal turizmin, kentli ve köylüler arasındaki ilişkileri güçlendirmesi,
- Kırsal turizmin, yapıların korunmasını sağlaması (Mesplier 1993).

KIRSAL TURİZMİN BİR YERDE OLUŞABİLMESİ İÇİN GEREKEN KOŞULLAR

Herhangi bir kırsal coğrafi ortamda, kırsal turizmin geliştirilmesi düşünüldüğünde, o yerin/yerleşmenin aşağıdaki özelliklerden en az birkaçına sahip olması gerekmektedir :

- Su kaynakları ; içme ve kullanma suyu olarak yeterli ve kaliteli olmalı, su sporlarından en az birinin uygulanabilmesine olanak vermeli,

- Ulaşım kolay, ulaşım olanakları çeşitli olmalı,
- Yakın çevre gezileri için olanaklar ve alternatifler yer almalı,
- Kolay ve doğrudan rezervasyon yapılabilmesi,
- Konaklama kapasitesi yeterli, kaliteli ve standart olmalı, konaklamayla birlikte yan hizmetler de verilmeli,
- Kırsal yapılar, kırsal etkinlikler otantik olmalı ve geleneksellik ön planda hissedilmeli,
- Doğal güzellikler, ilginç oluşumlar bulunmalı ve korunmuş (doğal parklar, milli parklar gibi) olmalı,
- Tarihsel ve kültürel değerler bulunmalı ve korunmuş olmalı,
- Spor etkinlikleri (koşu, yürüyüş, tenis, golf, yüzme, binicilik, kayak, futbol, voleybol...) için uygun ortamlar (yürüyüş yolları, koşu parkurları, kayak pistleri, golf alanı, maç sahaları, suyla ilgili donanımlar...) olmalı,
- Belirli bir kırsal-geleneksel üretim biçimi (dokumacılık, mandracılık, ağaç işleri, şarap yapımı, seramik eşya yapımı...) turiste sunulabilmesi,
- Altyapı hizmetleri tamam olmalı,
- Hizmetler, merkezi veya yerel örgütsel bir yapıda verilmeli, sağlık, güvenlik gibi konularda garanti sağlanmalı,
- Hizmetler, belirli bir standartta olmalı, ücretler abartılı olmamalı,
- Turisti oyalayacak zengin animasyonlar yaratılmalı,
- Kırsal halk, turizmi kabullenmiş, bu işi gönüllü yapan, turisti seven ve bu turizm türü için eğitimden geçmiş olmalı,
- Tanıtım şart olup, yetkili kişiler tarafından doğru kitlelere ve zamanında yapılmalıdır.

KIRSAL TURİZMİN HEDEFLERİ

Kırsal alanlardaki turizm ; en başta, “kırsal çevrenin yenilenmesi ve modernleşmesi sürecine katkıda bulunma” özelliğine sahiptir. Kırsal turizmin gelişiminde devletin ya da diğer sorumluların dinamik bir politika uygulayabilmeleri için, öncelikle kısa, orta ve uzun dönem hedeflerinin saptanması gerekir. Bu hedefler iki ana grupta toplanarak şöyle verilebilir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 1983) :

Kısa ve orta dönem hedefleri :

- Çağımız insanının özlemlerine cevap verecek olanaklar yaratılmalı, boş zaman dinlenme ve

eğlenme etkinlikleri, gerçek turistik alanda yapılmalı,

- Yöresel konaklama tesisleri geliştirilmeli,
- Kırsalın turistik görünüm kazanması için çaba sarfedilmelidir.

Bu üç temel hedefe bağlı olarak hazırlanacak *bir uygulama planında öncelikli amaçlar şunlar olacaktır :*

- Yeni kırsal konutlar yapılmalı, çiftlik evleri turistik konaklamaya uygun hale getirilmeli,
- Küçük kır otelciliği geliştirilmeli,
- Yaz dönemi için açık hava etkinlikleri geliştirilmeli
- Yaya ve atlı gezinti yolları açılmalı, suyla ilgili etkinlikler için akarsular değerlendirilmeli,
- Kırsal halka teknik yardımda bulunulmalı,
- Kırsal çevreye ait eski sportif ve kültürel etkinlikler canlandırılmalıdır.

Uzun dönem hedefleri

- Kırsal alanın turizm ve açık hava rekreasyonel etkinliklere açılması desteklenmeli,
- Kırsal turizmin pazarlanmasına ve geliştirilmesine önem verilmeli,
- Yöresel girişimlere katkıda bulunulmalıdır (vergi indirimleri, örgütlenme, kırsal halka özel formasyon kazandırma vb).

KIRSAL TURİZMDE PLANLAMA VE KOORDİNASYON

Kırsal turizm, diğer turizm türlerinde olduğu gibi, planlama ve koordinasyon gerektirir. Özellikle de çok yönlü bir koordinasyon zorunludur. Kırsal turizme açılacak alanların ve yerleşmelerin seçiminde, altyapı iyileştirmelerinde planlamayla işe başlanmalı, ulaşım, konaklama ve hizmetler, halkın eğitilmesi, kredi sağlanması, rezervasyon, örgütlenme ve tanıtım arasında bir koordinasyon kurulmalıdır. Kimi ülkelerde, kırsal turizmde koordinasyonda tümüyle özel girişimciler etkin olmakta, bazılarında ise devlet ağırlığını koymaktadır. Sözgelimi Fransa’da devlet, kredi vermek suretiyle yapılan işlerde % 15-30 arasında destek sağlamaktadır (Longin 1985).

Kırsal turizmin başlangıcında karar alıcılar, devlet ya da yerel yönetimlerdir. Çoğu yerde bir belediyenin yetkisi altında mahalli çiftçilere ve ya turizm işletmecilerine teklif götürülmekte,

komşu belediyelerle de işbirliğine gidilmektedir. Oluşturulan projelere finans konusunda, yerel, ulusal, hatta uluslararası kuruluşlardan destek gelebilmektedir. Sözgelimi; 1992 yılında Avrupa Komisyonundan “kültür ve kırsallık” konusunda 48 projeye destek verilmiştir (Commission Européenne 1992).

Bazı kırsal turizm alanları ; milli parklar ve sit alanları gibi koruma alanları içinde kaldığı zaman, devletin izin, kredi gibi konularda ve çeşitli uygulamalarda daha çok devrede olduğu görülmektedir.

Kırsal yöreye turizm girmeden önce, orada var olan (az-çok gelişmiş) tarım veya hayvancılığın nasıl bir dönüşüm (terk edilme ya da turizmle bütünleştirme) geçireceği hususunda yerel otorite ve devletin etkin rolü olmaktadır. İspanya’da kırsal kesim insanlarına iş yaratmak, böylece onların gelir sahibi olmalarını sağlamak amacıyla geliştirilen projelerden biri de “Andalusia Entegre Kırsal Kesim Geliştirme Programı”dır (Cavaco 1995).

Bazı durumlarda da üniversiteler, kırsal turizmin geliştirilmesinde koordinasyonun mimarları olmaktadır. Sözgelimi, Colorado Üniversitesi Turizm ve Rekreasyon Gelişim Merkezi, 1981 yılından beri “Colorado Kırsal Gelişim Projesi” ile bir bölgede kırsal turizm ve rekreasyon sistemini kurmak ve sürdürmek üzere yardımcı olmaktadır (LONG and the others 1988). Merkezin uzmanları, 3 yıllık bir planlama süreciyle 67’den fazla kırsal topluluğa bir proje hazırlamışlardır.

Özellikle bölgelerarası gelişmişlik farkları yüksek olan ülkelerde, kırsal alanlardan nüfus göçünün önlenmesinde bu tip proje ve programlar, bölge düzeyinde devletin politikası olarak yerini almaktadır. Devlet adeta, kırsal turizmi teşvik ve koordine ederek, iç göçün bu yolla önüne geçmeyi denemektedir. Kısacası, yerel gelişimin sağlanması açısından, kırsal turizm projelerine ihtiyaç vardır.

KIRSAL TURİZMİN KONAKLAMA KARAKTERİSTİKLERİ

Kırsal turizmde konaklama, önemli bir konudur. Çünkü bu turizm türünü talep edenler, çoğunlukla ucuzu tercih eden, az-orta gelir grubundan kişiler olup, yetişkinlerden oluşmakta ve aile ile seyahat edenler, ön planda gelmektedir. Diğer taraftan, lüks turizme katılanların da zaman zaman kırsal turizme ilgi duyduğu görülmektedir. O nedenle kırsal turizm turistleri, geniş bir yelpazeye

sahiptir. Ucuzu arayanlar ya da lüks ve konfor bekleyenler, çocuklu aileler veya yalnız gezenerler, istekleri geniş olan yetişkinleri birarada, aynı kırsal mekan içinde memnun etmek oldukça zordur.

Kırsal konaklamada, bir yandan geleneksel konutlarda, o kültürün adetlerine uygun otantik bir konaklama ve misafirperverlik beklenirken, öte yandan çağdaş konfor olanaklarının (telefon, tv, sıcak su vb) olması da arzu edilmektedir. Bu yüzden bazı kırsal yerleşimlerde eski ve geleneksel konaklama kalıpları bir kenara bırakılmış, onun yerine günümüz konaklama şekilleri kırsal çevrelere uygun hale getirilerek, yeniden yaratılmıştır. Ancak şu da bir gerçektir ki; *kırsal dünya, hiçbir zaman otel endüstrisinin gelişmesine uygun değildir*, çok yıldızlı oteller kırsal ortamlara ters düşmektedir.

Kırsal turizmde konaklama, bugün en fazla şu şekillerde yapılmaktadır :

- Köy veya çiftlik evlerinde,
- Çadır veya karavanda,
- Kırsal otel veya motellerde,
- Kırsal pansiyonlarda, kiralık odalarda
- Kırsal tatil köylerinde,
- Kırsal ikinci evlerde,
- Akraba-tanıdık yanında

Köy veya çiftlik evleri; genellikle bireysel ilişkilere önem veren, doğal yöreyi ve insanı kültürel bağlamda tanıma amacı taşıyan turistlerin tercih ettikleri yerlerdir (Demircioğlu 1993).

Köy ve çiftlik evleri, yöresel mimariye uygun restore edilerek yenilenmekte, bazı eklemeler yapılarak, konaklamaya açılmaktadır. Odalar, köye özgü mobilyalar ve el işi ürünlerle donatılmakta, banyo, tuvalet ve mutfak belirli bir standarta sahip olmaktadır. *Bu tip evler kendi arasında da şu kategorilere ayrılmaktadır :*

- özel mülkiyete ait köy evleri
- belediyeye ait köy evleri
- derneklere ait aile köy evleri
- oda pansiyonlar

Köy evlerinin çok konforlu olanları yanında, köylerarası yollarda uzun yürüyüşlere katılanların gezi parkurları boyunca konaklayabilecekleri “*kırsal barınaklar*” diyebileceğimiz türden son derece basit donanımlara sahip olanları da bulunmaktadır.

Köy evlerinde verilen hizmetler, evlerin konforu, büyüklüğü ve işletilme şekline bağlı olarak değişmektedir. Evlerin hepsinde temel hizmet olan "geceleme" olanağı dışında, yeme-içmeyle ilgili restoran veya mutfak, okuma-dinlenme salonu, bahçe, yer almaktadır.

Çadır veya karavanda konaklama; diğer ifadeyle "kampçılık" en basit konaklama şeklidir. Açık hava, doğaya yakınlık ve özgürlük özlemi kampçılığın temel öğeleridir. Kampçıların büyük bölümü düşük ve orta gelirli müşteri kitlesinden oluşur (Sağcan 1986). Bu özelliklerinden dolayı kampçılık, kırsal turizmle çok uyuşur. Ancak günümüzde "*Kamp ve karavan turizmi*" adı altında yeni bir turizm türü geliştiği için, kırsal turizmdeki kampçılığı ayırd etmek gerekir. O yüzden köy veya çiftliklerin yakınlarında kurulan ve kırsal turizmle entegre olanlar, bu turizm türüne dahil edilirler. Sözelimi, *çiftlik kampinglerinde* çiftlik sahipleri, çiftliklerinin çevresinde çadır ve karavanları kabul ederek, onlara duş, tuvalet, lavabo gibi bazı temel hizmetler sunmaktadırlar (Kültür ve Turizm Bakanlığı 1983).

Kırsal otel ve moteller, kırsal turizmde en fazla tercih edilen konaklama tesislerindedir. Çünkü konaklama yanında, restoran, animasyon vd. hizmetleri vermeleri, onları daha çekici ve nitelikli kılmaktadır. Kır otelleri, köylerin içinde, moteller ise yol kenarlarında yer almaktadır. Kır otelleri ve motellerinin az yataklı, basit donanımlı olmaları istenmekte, ancak hizmette kalite ve standart aranmaktadır.

Köy evlerinin bazılarında köylüler, evlerinin bir-iki odasını pansiyon şeklinde vermekte, bu sefer "*aile pansiyonculuğu*" gelişmektedir. Nitekim bu tarz konaklama olanağı, kırsal turizme yeni katılmış köylerde daha çok görülmektedir. Kırsal pansiyonlar Fransa'da çok yaygın olup, "*oda kiralama*" Anglo-Sakson ülkelerinde yaygındır.

Kırsal tatil köyleri; işletilmesi gerçek sahipleri yerine, belediye, dernek gibi kurumlar yoluyla yapılan ve ihtiyaca göre topluca yeniden inşa edilen köy evlerinden oluşmaktadır. Kırsal tatil köyüne ait evlerde; tam donanımlı odalar, market, çadır-karavan yeri, çocuk bahçeleri, sergi odaları vb. bulunmaktadır.

Kırsal ikinci evler, günümüzde kırsal boş alanlarda veya kırsal yerleşmelerin içinde hızla artmaktadır. Yayıllarda, dağlarda, göl kıyılarında veya büyük kentlerin yakınlarında yeni kır evleri kurulduğu gibi, eski köy veya çiftlik evleri de restore edilerek, ikinci ev haline getirilmektedir.

Akraba-tanıdık yanında kalma; kırsal turizmde, diğer turizm türlerine oranla daha fazla uygulanmaktadır. Özellikle de yerli turistlerin tatillerinde, kentlerden kırlara gidişlerinde, buralarda yaşayan yakınlarını ziyaret ön plana geçmektedir.

KIRSAL TURİZMDE BAŞLICA ETKİNLİKLER

Kırsal turizmde en temel hizmet olan konaklama hakkında yukarıda verilen bilgilerden sonra, kırsal alanlarda, kırsal turizmle ilgili olarak gerçekleştirilen etkinliklere değinmek yerinde olacaktır (*)

Kırsal turizmde yer alan etkinliklerin bir kısmı spora dayalı olup, diğerleri animasyonel veya gerçek yaşamla ilgili etkinliklerdir. Bu etkinlikler; açık havada veya kapalı mekanlarda, pasif ya da aktif katılarak yapılmakta olup; çocuklar, gençler, yetişkinler ve yaşlılara yönelik özel düzenlemelere de gidilmektedir.

Kırsal turizmde uygulanan başlıca etkinlikler şunlardır:

- *Tarımsal çiftliklerde veya köylerde; tarıma ve hayvancılığa dayalı etkinlikler* (sebze, meyve, çiçek vb. ürünlerin toplanması, ön işleme çalışmaları, hayvan besleme, hayvansal ürünleri elde etme ve değerlendirme -peynir-yoğurt-yün vb.- işlemleri). Turistler, bu etkinlikleri izlemekte ya da bizzat katılmaktadırlar.
- *Yerel el sanatlarıyla ilgili uygulamalar* (dokümacılık, dikiş-nakış-örgü işleri, seramik, bakır, demir, ağaç, cam işleri vb.)
- *Müze* (doğa tarihi, arkeoloji, etnografi...), *özen yeri, anıt, gibi tarihsel-kültürel yerleri gezme*

(*) Kentlerde yaşayan insanların büyük bir kısmı, uzun veya kısa tatillerinde ya da boş zamanlarında, kentlerden adeta kaçarak kırsal alanlara gitmektedirler. Kentin yakın çevresinde, insanların dinlenebilmesi için çeşitli düzenlemeler yapılmakta, kırsal turizmin amacından daha farklı hizmetler sunulmaktadır. Özellikle suya dayalı etkinliklerin, doğal parkların, kamp-karavan yerlerinin bulunduğu bu rekreasyonel amaçlı kullanım alanları, ayrı bir inceleme konusu olduğundan, bu çalışmanın dışında bırakılmıştır.

Günümüzde; kırsal alanlarda yapılmalarından dolayı, avcılık, rekreasyonel balıkçılık, binicilik, golf sporu, milli parkları ziyaret, trekking gibi etkinlikler kırsal turizmle eşdeğer tutulmakta, diğer bir ifadeyle aynı kapsama alınmaktadır. Bizim görüşümüze göre, kırsal turizmin temel şartı "köylerde veya çiftliklerde konaklayarak ve kırsal yaşantıyı tadarak" tatil geçirmektir. O halde ilk şart yerine getirilip, kalınan süre içinde adı geçen etkinliklerin biri veya birkaçı uygulanıyor ise bunlar, kırsal turizmin birer parçası olarak kabul edilir. Buna karşın, kırlara doğrudan avcılık, golf oynamak, ata binmek veya trekking gibi etkinlikleri yapmak üzere gidiliyorsa ve ilgili hizmet sektörü de gelişmişse, ayrı ayrı hepsine birer turizm türü (golf turizmi, av turizmi gibi) denmesi doğrudur.

- *Milli park, doğal anıt, hayvanat bahçesi, ilginç oluşumlar vb. ni ziyaret*
- *Yakın çevre turları* (yürüyerek, atlı, bisikletli...)
- *Piknik*
- *Sportif etkinlikler* (binicilik, avcılık, balıkçılık, atıcılık, golf, trekking, yüzme, yelken, bisiklet, kürek, voleybol, futbol...)
- *Hobi etkinlikleri* (fotoğraf çekme, resim yapma, kolleksiyon...)
- *Animasyonel gösteriler* (köy düğünü, halk dansları...)
- *Çeşitli kurslar* (geleneksel el sanatları, yemek, spor, müzik, halk dansı, yerel üretim teknikleri, şifalı doğal bitkiler, turizm-çevre-koruma...)
- *Bilimsel inceleme, gözlem ve araştırmalar*
- *Yarışmalar* (sportif, kültürel)
- *Fuar, şenlik, özel kutlama günleri, panayır, festival, eğlence, konser vb.*
- *Okuma salonlarında kitap, dergi, gazete vb. ni okuma*
- *Çay bahçesi, kafe vb. yerlerde buluşma, sohbet*
- *Güneşlenme*
- *Manzara seyretme,*
- *Çocuklar veya yaşlılar için düşünülmüş özel etkinlikler.*

Bütün bu etkinliklerin kırsal turizmde yapılabilmesi, örgütlenmeyi gerekli kılar ve kusursuz bir organizasyonu gerektirir. Yalnızca yerel yönetim yetkililerinin tek başlarına bu etkinlikleri düzenlemelerine olanak yoktur. O nedenle bölgesel hatta ulusal birlikler, dernekler kurulmakta, merkezi bir yönetim devrede olmaktadır. Zira bu etkinliklerin aksamadan, kalitesini düşürmeden gerçekleştirilebilmesi için, konaklama yanında bir takım tamamlayıcı hizmetlerin de verilmesi kaçınılmazdır. Rezervasyondan, tanıtıma, ulaşımdan, günlük hizmetlere kadar çok sayıda hizmet, bir zincirin halkaları gibi birbirini takip ederek, bütünlenmektedir.

Kırsal turizmde turiste sunulan bütün bu etkinliklerden başka; *kırsal halkı bilinçlendirmek, eğitmek üzere, kurslar* (yabancı dil kursları, üretimde kaliteyi geliştirme kursları, davranış-iletişim kurma kursları gibi) *açılmakta; yani "eğitsel hizmetler" yerine getirilmektedir.* Rekreasyonel etkinlikler ile eğitsel etkinliklerin arasındaki fark; birincisinin turistler için, ikincisinin de kırsal halk için düzenlenmiş olmasıdır.

KIRSAL TURİZMİN ETKİLERİ

Kırsal yerleşmelerde ; tarım ve hayvancılık yaygın ekonomik etkinliklerdir. Bu ikisinin dışında, bazı yerlerde yerel imalat etkinlikleri de önem kazanır. Turizm de son yıllarda bir ekonomik etkinlik olarak kırsal alanlara girdiği için, olumlu-olumsuz etkileri (yönleri) araştırılmaya başlanmıştır.

Turizmin genel anlamda etkileri, kırsal turizm için de aynı olmakla birlikte, bazı farklılıklara sahiptir. Onları şöyle sıralayabiliriz :

Kırsal turizmin olumlu etkileri /yönleri

1-*Kırsal turizm, kırsal yörelerin kalkınmasına yardımcı olarak, ülke ekonomisine katkıda bulunur.* Tarımsal ve turistik etkinlikler birarada ve birbirinin tamamlayıcısı olarak yer alırsa, hem o yöre hem de ülke ekonomisine önemli olumlu etkilerde bulunur.

2-Kırsal kesimden çeşitli nedenlerle göç edilmesiyle, kırsal nüfustaki azalma; sosyal düzen ve ekonomik denge bakımından büyük eşitsizlikler yaratır. Turizm, böylece kırsal alanların canlılığı ve dinamizmi için zorunlu olan optimum nüfus miktarının sağlanması açısından önem taşır (Boduy'e göre (Olalı-Timur 1986). Diğer bir ifadeyle *kırsal turizm, kırsal yöreleri kalkındırarak, iç göçü önler, nüfusu yerinde tutmada önemli rol oynar.*

3-Turizm, kırsal yöreler halkına, çok çeşitli *kaynaklardan gelir kazanma olanakları* yaratır. Bunlar :

- Tarım ürünlerine ek talep doğacağından, tarım üreticileri için ek piyasa doğması demektir.
- Turistik mal ve hizmet sektörü ile kamu hizmetlerinin çoğalması, hem kişisel, hem de kamu gelirlerini arttırır.
- Kırsal yörelerde el ve ev sanatları gelişir, esnaf ve sanatkar sayısı artar, ek gelirler çoğalır.
- Konaklama, yeme-içme vb. ilgili tesislerin artması, istihdam ve ücret gelirlerini arttırır.
- İnşaat sektörü geliştiği için ona bağlı yan sektörler ve gelirler artar.

4-Turistlerin her türlü hizmette belirli bir kalite aramaları *yerli halkın da hayat standartlarının yükselmesine yol açar.*

5- Turizm, *altyapı, konut ve çalışma şartlarının iyileştirilmesine* neden olduğundan, bu olumlu gelişmeler halkın yararına olur.

6- Turizm, kırsal alanlarda yeni ekonomik etkinlikler doğmasına yol açar ve *yörenin ekonomik yapısının esnekliğe kavuşmasına yardım eder.*

7- Kırsal turizm, ülkede turizmin mekansal dağılışındaki eşitsizliği, özellikle kıyılardaki yoğun baskının ve aşırı kullanımın azalmasına katkıda bulunur.

8- Kırsal turizm ; *kentsel ve kırsal yerleşmeler arasındaki ilişkilerin kopukluğunu azaltır, iletişimi canlandırır* (Olalı-Timur 1986).

9- Kırsal yörelerin turizme açılmasıyla, *yöre insanı*, kirli ve kişiliksiz bir çevrenin pazarlanamayacağı gerçeğini öğrendikten sonra, *doğal çevreyi bizzat kendisi denetim altına alarak, korumanın doğrudan uygulayıcısı olurlar* (Demircioğlu 1993)

10- *Kent insanları kırları ziyaretleri ile, kırsal kültürleri tanıma, değişik bir ortamda dinlenme olanağı bulurlar.*

11- *Kırsal turizm, iç turizmi canlandırır.*

Kırsal turizmin bu olumlu etkileri yanında, olumsuz etkilerinin de bulunduğu ileri sürülmektedir.

Kırsal turizmin olumsuz etkileriyönleri

1- *Kırsal turizm, tarımdan gelir sağlayan halkın, tarım sektörü dışına kaymasına neden olur.* O da tarımın gerilemesi anlamı taşıyabilir. Ayrıca, kırsal turizmin plansız gelişimi, tarımsal alanların azalışına yol açabilir. Bu iki olumsuzluk, o yörenin tamamıyla turizme bağımlı duruma gelmesi demektir ve istenilmeyen bir sonuç ortaya çıkabilir.

2- *Arazi ve diğer gayrimenkul fiyatlarında, spekülatif artışlar olabilir,* kiralama bedelleri aşırı yükselebilir, tarım üreticisi tarımdan gelir sağlamak yerine, arazisini boş bırakarak toprak rantı bekler duruma yönelebilir.

3- *Kırsal turizmden sağlanan gelir,* yerli halka bu geliri tarım dışı, hatta o yöre dışında değerlendirme şansı yaratır, o da başka sektörlerle sermaye akımını kuvvetlendirir ve *kırsal turizmi yöreyi kalkındırma amacından uzaklaştırır.*

4- *Kırsal alanların aşırı ve yoğun kullanımı, tarımsal alanları, doğal ve kültürel sit alanlarının tahribine yol açabilir, ekolojik dengeyi bozabilir. Tarımsal ürün deseni değişebilir, verim azalabilir.*

5- *Kırsal alanların aşırı kalabalık olması, çekiciliklerin azalmasına ve otantikliğini kaybetmesine (yozlaşmasına) neden olabilir.*

6- *Kırsal turizm "kültürel kirlenmeye" yol açabilir.* Yerel kültürün maddi ve manevi değerlerinin yok olması yanında "bayağlaşması" ayrı bir sorun teşkil eder.

KIRSAL TURİZMİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN ALINMASI GEREKEN ÖNEMLER

Burada, herhangi bir yerin kırsal turizm potansiyeli olup da, bundan optimal düzeyde yararlanmak, olumsuz etkilerin ortaya çıkmasını engellemek, kararlı ve düzenli bir gelişmeyi sağlayabilmek için neler yapılması gerektiğine değinilecektir. Çünkü potansiyelin bilinçsizce yanlış kullanımı demek, geri dönülemez çok büyük ve kalıcı etkilerin (tarım alanlarının tahribi, ekosistem dengesinin bozulması, kırsal nüfusun göçü vb) ortaya çıkması demektir ki, turizmin kırsal ortamlarda böyle yıkıcı sorunları beraberinde getirmesi hiç arzu edilmez.. Kırsal turizmin, kırsal alanlarda gelişebilmesi; birtakım çalışmalara bağlıdır. Bunları şöyle sıralayabiliriz :

1-Kırsal turizmin gelişmesi için ilk akla gelen ; propaganda ve reklam araçlarından yararlanarak, turistlere sunulabilecek turistik ürün ve hizmetlerin tanıtılması ile ilgili *promosyonel çalışmalarıdır.* Bu tür çalışmalar turistin o yöreye ilgi duymasına yol açar. Promosyonun tam başarıya ulaşması ; turistin kaldığı sürece doyum sağlaması, yeniden aynı yere gelecek arzuyu duyması ve bu tür tatili başkalarına önerdiği sürece gerçekleşmiş sayılır.

2-Kırsal turizm, turist ile bu turizmi sunanlar arasında son derece kişisel bir ilişki gerektirir. *O yüzden hizmet personeline belirli bir eğitimin verilmesi ve personelin sık sık değişmemesi arzulandır.* Eğitimden geçmiş bir personel ve halk, turiste verilen hizmetin kalitesinin artmasını sağlar.

3- Kırsal turizmin tanıtılması ve sevdirmesi için, yöresel, bölgesel hatta ülke çapında *kollektif çalışılması şarttır.* Bu konuda yerel yönetimler, kamu yönetimi, gönüllü kuruluşlar ve eğitim kurumlarının ortak çalışmaları ve birlikte hareket etmelerinin çok büyük yararları vardır.

4- Kırsal turizmde kültür, *otantik haliyle turiste sunulurken, turistlerin zevk, istek ve alışkanlıkları* (yaşa, cinsiyete, eğitim ve gelir durumuna göre) da göz ardı edilmemelidir. Ancak burada hassas bir nokta vardır: turisti memnun etmek amacıyla asla kültürel kimliği bozabilecek yeniliklere (modernizasyona) gidilmemeli, özgünlük (ilkellik ve basitlik derecesinde olsa bile) korunmalıdır.Kültürün tanıtımı gerçek yaşamdan (geç-

miş veya bugünkü) alınan kesitlerle doğrudan yapılabildiği gibi, animasyonlara da yer verilmelidir.

5- Kırsal alanlarda turizm denildiği zaman, "ucuzluk" akla gelmektedir. O nedenle fiyatların eşit ve makul ölçülerde olması gerekir. Ucuzluğun yanında kalite ve standarttan ödün verilmemelidir. Yüksek turizm sezonu dışında fiyatların indirilmesi, tanıtımda rol oynadığı gibi, o yörenin çekiciliğini arttırmakta, hem de düşük sezondan da gelir elde edilmesini sağlamaktadır.

6- Kırsal turizmde, yerel yönetimlerin yatırımları ve hizmetleri, devlet tarafından desteklenmelidir. Özellikle altyapı, arazi amenajmanı, gelişim projeleri, tanıtım, kredi vb. konularda *devletin yardımı şarttır*. Ayrıca korunacak alanlar, restorasyon gibi konularda devlet söz sahibi olmalı, ilgili yasalar çıkarılmalı ve uygulanmalıdır. Daha en başta, kırsal turizmde açılacak yerleşme ve alanların belirlenmesi, devletin girişimleriyle olmalıdır. Bütün bunlar için devletin kırsal turizm politikası ve hedefleri saptanmış olmalıdır.

7- *Turistik yatırım projeleri daha geniş kapsamlı projeler içinde değerlendirilmelidir*. Bölgearası yatırım projeleri dağılımında sanayi ve enerji ile ilgili projeler içinde turistik yatırım beraberce değerlendirilmelidir (Olalı-Tmur 1986).

8- Konaklama kalitesi her zaman düzeyini korumalı, tesis ve hizmet türleri çeşitlendirilmelidir.

9- Kırsal turizmin gelişmesinde; turist sayısı önemli değil, hatta fazlalığı (kitle turizmi) tercih edilmemektedir. Önemli olan, çoğunlukla orta gelir grubundan kişilerin katıldığı bu turizm türünde, turistlerin harcama yapmalarını sağlamaktır. Ulaşım, konaklama ve yeme-içmeyle ilgili ücretler makul düzeyde tutulmalı, buna karşın turistin kaldığı süre içinde harcama yapmasını sağlayacak bir politika izlenmelidir. Sözelimi ; ucuz olmasına özen göstererek, birçok yerel ürün (gıda, dokuma, ağaç işleri gibi) satışa sunulmalı, turistlerin birçok etkinliklere (düşük ücretli kurslar, yakın çevre gezileri gibi) katılmaları teşvik edilmelidir.

10- Kırsal turizmde ekonomik (gelir) anlamda sonuçlar elde etme, arz kabiliyetine bağlıdır. Bu da yalnızca konaklama ve etkinlikler sunmakla olmaz, sahip olunan değerleri ve yürürlükteki iş-

leri (çalışmaları) ilk günkü kalitesinde koruyarak (kırsal büyüüyü bozmadan) olur (Grefte 1994). Nitekim, bu bağlamda doğal çevre değerleri (bitkiler, yaban hayatı, ormanlar, su kaynakları...) ve kültürel zenginlikler (mimari, el sanatları, gelenekler, ekonomik etkinlikler...) geçmişten günümüze bir miras olarak kabul edilmeli ve geleceğe taşınmaları (sürdürülebilirliği) garanti edilmelidir.

KAYNAKÇA

Cavaco, Carminda (1995). "Rural tourism : The creation of new tourist spaces" *European Tourism : Regions, Spaces and Restructuring* (Edited by A. Montanari and A.M. Williams) pp. 127-149.

Commission Europeenne (1992). *DG XII Unité Tourisme*.(Euro-tourisme, Culture et Ruralité).

Demircioğlu, Güzin (1993). "Kırsal turizm nedir?" *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi* (4/5), sy.8-10.

Grefte, Xavier (1994). "Is tourism a lever for economic and social development ?" *Journal of Sustainable Tourism*, 2 (1-2) pp. 22-40.

Kültür Ve Turizm Bakanlığı (1983). *Turistik Düzenleme*. Kültür ve Turizm Bak. Eğitim Dairesi Başk. Yay.: 49"

Long, Patrick T. and the others (1988). "Recreation systems development in rural communities. A planning process" *Apa Journal*, summer pp.373-376.

Longin, Gilles (1985). "Les fermes du bon accueil" *L'express, ainsi va la France* (Ed. Ross steel/ Jacqueline Gaillard). Cle International, Paris.

Mesplier, Alain (1982). *Le Tourisme en France*. Paris.

Olalı, Hasan- Timur, Alp (1986). *Turizmin Türk Ekonomisindeki yeri*. İzmir.

Saçcan, Mustafa (1986). *Rekreasyon ve Turizm*. İzmir.

Williams, Allan-Shaw, Gareth (1996): *Tourism, Leisure, Nature Protection and agri-tourism: Principes, Partnerships and practice*.

Gönderilme tarihi : Şubat 1999

Değerlendirme : Mart 1999

Düzeltilme : Mart 1999

Kabul : Nisan 1999

Doç. Dr. Fusun Soykan, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Bornova, 35100 İzmir
E-mail: Fsoykan@edebiyat.ege.edu.tr